

SPIS TREŚCI

MATERIAŁY / MATERIALS

Agnieszka Choromańska, Monika Porwisz, <i>Praktyczne uwagi na temat zatrzymania prewencyjnego</i> / PRACTICAL COMMENTS ON PREVENTIVE DETENTION	2
Marcin Nowak, <i>Przedmiot przeznaczony do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej jako jeden ze środków przymusu bezpośredniego będący na wyposażeniu policji</i> / ITEM DESIGNED TO INCAPACITATE PERSONS BY MEANS OF ELECTRICITY — AS A MEANS OF DIRECT COERCION EQUIPPED POLICE	6
Dariusz Potakowski, <i>Kradzieże pojazdów 25 lat po transformacji ustrojowej w Polsce</i> / CAR THEFT 25 YEARS AFTER POLITICAL TRANSFORMATION IN POLAND	10
Anna Katarzyna Zubrzycka, <i>Menedżer w Policji/Managers of the Police</i>	17

OKIEM PRAWNIKA / IN THE LAWYER'S EYES

Monika Porwisz, <i>Kompendium wiedzy dla funkcjonariusza Policji w zakresie udzielania informacji osobom pokrzywdzonym przestępstwem</i> / COMPENDIUM OF INFORMATION FOR THE POLICE OFFICER PROVIDING INFORMATION FOR VICTIMS OF CRIME	23
Agnieszka Choromańska, <i>Co o przesłuchaniu małoletniego policjant wiedzieć powinien? — uwagi na tle art. 185a–185c k.p.k.</i> / WHAT ABOUT THE INTERROGATION OF A MINOR SHOULD KNOW POLICE OFFICER? — COMMENTS BASED ON ART. 185A–185C OF THE CODE OF CRIMINAL PROCEDURE	28
Marcin Fiedukowicz, <i>Etyka ogólna, etyka prawnicza a etyka funkcjonariusza Policji</i> / GENERAL ETHICS, ETHICS, LAW AND THE ETHICS OF A POLICE OFFICER	35

RAPORT Z BADAŃ / RESEARCH REPORT

Anna Kalisz, <i>Skorumpowany? Nie — pomówiony. Koncepcja badań nad problemem pomówienia funkcjonariusza Policji</i> / CORRUPT? NO — SLANDERED. THE CONCEPT OF RESEARCH ON THE PROBLEM OF LIBEL POLICE OFFICER	45
---	----

DOSKONALENIE ZAWODOWE / PROFESSIONAL PERFECTING

Paweł Łabuz, Krzysztof Sawicki, <i>Zwalczanie przestępczości handlu ludźmi w szkoleniu specjalistycznym policjantów — wyzwania i perspektywy</i> / FIGHT AGAINST HUMAN TRADE IN A SPECIAL TRAINING OF POLICE OFFICERS: CHALLENGES AND PERSPECTIVES	51
Agnieszka Sadło-Nowak, Anna Kalisz, <i>Podsumowanie cyklu szkoleń specjalistycznych dla strażników gminnych/miejskich w zakresie prowadzenia czynności wyjaśniających i występowania w charakterze oskarżyciela publicznego</i> / SUMMING THE CYCLE OF SKILLS TRAININGS UP FOR MUNICIPAL GUARDS IN CONDUCTING EXPLANATORY ACTIONS AND APPEARING AS THE PUBLIC PROSECUTOR	58

SPRAWOZDANIA / ACCOUNTS

Aleksander Babiński, <i>Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej „Publikacje elektroniczne w rozwoju nauki” oraz targów książki naukowej w Białymstoku, 24–26 września 2014 r.</i> / REPORT OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ON “ELECTRONIC PUBLICATIONS IN THE DEVELOPMENT OF SCIENCE AND SCIENTIFIC BOOK FAIR BIAŁYSTOK, 24-26 SEPTEMBER 2014	61
Jarosław Przyjemczak, <i>Zawody i seminarium medycyny taktycznej „Paramedyk 2014”</i> / COMPETITION AND SEMINARY OF TACTICAL MEDICINE “PARAMEDYK 2014”	63

RECENZJE / REVIEWS

Ireneusz Chloupek, <i>Recenzja publikacji: Biuro Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji 1976–2014, Kuba Jałoszyński, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. Szczytno 2014 r. 339 ss.</i> / KUBA JAŁOSZYŃSKI, “ANTITERRORIST OPERATIONS BUREAU OF THE NATIONAL POLICE HEADQUARTERS 1976–2014”, 2014 R.	70
--	----

POLICYJNE CENTRUM INFORMACYJNE / POLICE INFORMATION CENTRE

Karolina Kula	71
---------------------	----

BIBLIOTEKA WSPOL / LIBRARY OF THE POLICE ACADEMY IN SZCZYTNO

Jadwiga Rykowska, <i>Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Wybór publikacji dostępnych w Bibliotece Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie</i> / NOTICE OF COMMISSION OF AN OFFENCE. SELECTION OF PUBLICATIONS AVAILABLE IN THE LIBRARY OF THE POLICE ACADEMY IN SZCZYTNO	75
---	----

FOTOKRONIKA / PHOTO CHRONICLE	77
-------------------------------------	----

MATERIAŁY

Agnieszka Choromańska¹
Monika Porwisz²

Praktyczne uwagi na temat zatrzymania prewencyjnego

Streszczenie: Przedmiotem artykułu jest problematyka zatrzymania prewencyjnego uregulowana w art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji³. Zinterpretowano przesłanki zatrzymania osoby, jak również wskazano przykłady hipotetycznych zapisów podstaw faktycznych zatrzymania prewencyjnego. Zwrócono ponadto uwagę na obowiązki funkcjonariusza Policji dokonującego zatrzymania osoby na podstawie wskazanej podstawy prawnej. Obowiązki te wynikają szczególnie z rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sposobu postępowania podczas wykonywania niektórych uprawnień policjantów⁴, którego postanowienia w zakresie kompetencji Policji w rzeczonym zakresie wskazano w artykule.

Słowa kluczowe: Policja, zatrzymanie prewencyjne, obowiązki policjanta, bezpieczeństwo, sprawca, policjant, prewencja, podstawy prawne.

Abstract: The article concerns the issue of preventive detention regulated in article 15 paragraph 1 subparagraph 3 of the Police Act of 6 April 1990. In the article were interpreted grounds for detaining a person as well as indicated examples of the hypothetical factual basis of preventive detention.

Furthermore the article concerns the issue of responsibilities of the police officer, making the arrest based on a legal basis indicated above. These obligations concerns in particular from the Council of Ministers Regulation of 26 July 2005, which contains provisions relating the duties of the police at the preventive detention.

Keywords: The police, preventive detention, duties of the police, security, perpetrator police officer, prevention, legal basis.

Wstęp

Decyzja o zatrzymaniu dotyka jednego z najważniejszych praw człowieka — wolności osobistej. Wchodzi tym samym w zakres regulacji art. 41 ust. 1 Konstytucji zapewniającego każdemu nietykalność i wolność osobistą oraz art. 41 ust. 3 zapewniającego sądową kontrolę zatrzymania. Każde pozbawienie wolności musi być także zgodne z celem art. 5 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ochroną więc człowieka przed arbitralnością władzy.

¹ Agnieszka Choromańska — podinspektor Policji, starszy wykładowca Instytutu Prawa i Administracji Wydziału Administracji WSPol w Szczecinie, autorka opracowań książkowych i artykułów z zakresu procedury karnej publikowanych w pracach zbiorowych oraz czasopiśmie. Zainteresowania naukowe: gwarancje uczestników procesu karnego, instytucje konsensualne oraz ekonomizacja i informatyzacja procesu karnego.

Adres do korespondencji: <a.choromanska@wspol.edu.pl>.

² Monika Porwisz — nadkomisarz Policji, doktor nauk prawnych, adiunkt Instytutu Prawa i Administracji Wydziału Administracji WSPol w Szczecinie, autorka publikacji książkowych i artykułów w czasopiśmie. Zainteresowania naukowe: pokrzywdzony w postępowaniu karnym, dowody w postępowaniu karnym, rozwiązania o charakterze konsensualnym.

Adres do korespondencji: m.porwisz@wspol.edu.pl

³ Ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, tekst jedn. DzU z 2011 r., nr 287, poz. 1687.

⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania podczas wykonywania niektórych uprawnień policjantów, DzU z 2005 r., nr 141.

W sensie prawnym zatrzymanie jest formą przymusu polegającą na krótkotrwałym pozbawieniu człowieka wolności, szczególnie wolności fizycznej — przenoszenia się z miejsca na miejsce, rozporządzania sobą i przedsięwzięcia innych czynności, np. porozumiewania się z innymi osobami. Zatrzymany nie ma więc możliwości swobodnego poruszania się ani też komunikowania się z innymi osobami, nie może też przyjmować ani przekazywać bez zezwolenia uprawnionego organu jakichkolwiek przedmiotów, jest ponadto zobowiązany do podporządkowywania się wydawanym przez organ zatrzymujący poleceniom, co więcej — pozostaje w odpowiednio przystosowanym do tego celu miejscu pod nadzorem organu, do dyspozycji którego został zatrzymany⁵. Ryszard A. Stefański dodaje, że osoba zatrzymana nie może swobodnie dysponować sama sobą i nie może podejmować działań zgodnie z własną wolą⁶.

Polskie prawo przewiduje wiele rodzajów zatrzymania osoby, uregulowanych w różnych aktach prawnych, w tym m.in. w kodeksie postępowania karnego⁷, np. art.

⁵ S. Waltoś, *Problemy niektórych wolności osobistych w świetle art. 74 Konstytucji PRL*, „Państwo i Prawo” 1967, nr 8–9, s. 270, R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1996, s. 241; zob. też.: A. Kornik, *Wyjątki od konstytucyjnej zasady nietykalności osobistej*, „Prawo” 1990, nr CLXXIII, s. 59.

⁶ R.A. Stefański, *Zatrzymanie według nowego kodeksu postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 10, s. 36.

⁷ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, DzU z 1997 r., nr 89, poz. 555.

74 § 3a, art. 75 § 2, art. 244 § 1–1b, art. 247, art. 285 § 2, w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia⁸ — art. 45 § 1, art. 52 tej ustawy. Inny akt prawny regulujący problematykę zatrzymania to ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich⁹ — art. 32e § 1, art. 32g § 1, art. 32h, jak również ustawa¹⁰ o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi — art. 40, ustawa o cudzoziemcach¹¹ — art. 394 ust. 1, czy wreszcie ustawa o Policji¹² — art. 15 ust. 1 pkt 2a i 3, art. 15a.

W ogólnym gąszczu przepisów dotyczących zatrzymania osoby, jak dowodzi praktyka, najwięcej dylematów budzi ocena zdarzeń pod kątem ewentualnego zatrzymania prewencyjnego, inaczej nazywanego zatrzymaniem porządkowym (art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji). Warto zatem pochylić się nad przepisami regulującymi to uprawnienie Policji.

Analiza przesłanek zatrzymania osoby

W świetle art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji, policjanci, wykonując czynności o charakterze operacyjno-rozpoznawczym, dochodzeniowo-śledczym i administracyjno-porządkowym (o których mowa w art. 14 ustawy), mają prawo „zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia, a także dla mienia”. Decyzja policjanta powinna się opierać na ocenie sytuacji i stwierdzeniu, że inne środki są nieskuteczne, bezcelowe lub niemożliwe do zastosowania.

Z treści art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji wynika, że realizacja uprawnienia policji do zatrzymania osoby na podstawie tego przepisu wymaga łącznego spełnienia przesłanek w nim określonych. Zatrzymanie zatem na podstawie analizowanej podstawy prawnej może nastąpić wyłącznie, gdy osoba:

- stwarzać będzie zagrożenie dla życia ludzkiego lub/i zdrowia ludzkiego, lub/i mienia,
- zagrożenie to będzie bezpośrednie,
- zagrożenie to będzie stwarzane w sposób oczywisty.

Przedmiotem ochrony jest więc życie ludzkie, zdrowie ludzkie i mienie, które są definiowane przez pryzmat przepisów kodeksu karnego i kodeksu wykroczeń. Ustawy kodeks karny i kodeks wykroczeń wskazują w części szczególnej wprost rodzajowy przedmiot ochrony:

- zagrożenie dla życia (przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu — przedmiotem ochrony jest życie i zdrowie człowieka),

- zagrożenie dla zdrowia ludzkiego (przestępstwa i wykroczenia przeciwko zdrowiu),
- zagrożenie dla mienia (przestępstwa i wykroczenia przeciwko mieniu).

Pojęcie zagrożenia na gruncie ustawy o Policji ma charakter ocenny. Zagrożenie jest związane z wystąpieniem w świadomości człowieka zjawisk postrzeganych jako niekorzystne lub niebezpieczne, musi mieć jednak charakter realny.

Zagrożenia nie należy utożsamiać z usiłowaniem popełnienia przestępstwa lub wykroczenia, gdyż wówczas podstawą prawną ewentualnego dokonania zatrzymania będą stosowne przepisy kodeksu postępowania karnego lub kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Z okoliczności faktycznych musi wynikać, że występuje tu bezprawny zamach na dobra chronione prawem (wskazane wcześniej), ale jednocześnie nie dochodzi jeszcze do realizacji karalnych form stadialnych określonych przestępstw lub/i wykroczeń. Czas trwania zagrożenia występuje tak długo, jak długo możliwe jest podjęcie udolnego usiłowania lub dokonania zamachu na dobra chronione prawem.

Bezpośredniość zagrożenia natomiast to sytuacja, w której występuje wysokie prawdopodobieństwo zamachu na wskazane chronione dobra, przy czym zamach ten musi być rzeczywisty, a nie urojony. Ujmując rzecz inaczej, przez bezpośredniość zagrożenia należy rozumieć natychmiastowe niebezpieczeństwo grożące dobru prawnemu. Musi się ono charakteryzować zdolnością do unicestwienia lub uszkodzenia tego dobra, które należy rozpatrywać w kategoriach obiektywnego prawdopodobieństwa.

Za bezpośredni zamach można uznać również zachowanie poprzedzające usiłowanie (ale nie w formie przygotowania), jeżeli jednoznacznie wskazuje ono, że atak na dobro prawne niewątpliwie i niezwłocznie nastąpi¹³.

Kolejna przesłanka — oczywistość zagrożenia — to realna sytuacja zagrażająca życiu zdrowiu lub mieniu, niebudząca wątpliwości dla przeciętnego, bezstronnego obserwatora zdarzenia. Oczywistość stanowi bowiem uruchomiony układ przyczynowo-sytuacyjny, w którym niebezpieczeństwo może w każdej chwili przekształcić się w czyn zabroniony. Do spełnienia warunku oczywistości wystarcza zatem, że w danej sytuacji wszystko wskazuje na to, że dojdzie do zamachu na dobro chronione prawem.

Należy podkreślić, że istotą zatrzymania prewencyjnego jest niedopuszczenie do potencjalnego wystąpienia choćby usiłowania czynu zabronionego. Intencją ustawodawcy, wprowadzającego do polskiego porządku prawnego omawiany środek, było zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa publicznego przed bezprawnymi zamachami.

⁸ Ustawa z 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, tekst jedn. DzU z 2013 r., poz. 395.

⁹ Ustawa z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, tekst jedn. DzU z 2014 r., poz. 382.

¹⁰ Ustawa z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tekst jedn. DzU z 2012 r., poz. 1356.

¹¹ Ustawa z 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, DzU z 2013 r., poz. 1650.

¹² Ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, tekst jedn. DzU z 2011 r., nr 287, poz. 1687.

¹³ Por. K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do artykułów 222–316*, Kraków 2001, s. 405.

Przykłady hipotetycznych zapisów podstaw faktycznych zatrzymania prewencyjnego

1. W dniu....., o godzinie....., w miejscowości....., idąc ul....., zatrzymany, nie będąc w stanie nietrzeźwości, wyjął kastet z kieszeni, założył go na rękę, zaczął nią agresywnie i dynamicznie wymachiwać, następnie wyciągnął rękę z kastetem przed siebie i agresywnie oraz napastliwie krzyczał, że „zrobi porządek i przestawi szcękę hołocie, której się to należy”, czym **w sposób oczywisty stwarzał bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego**.
2. W dniu, o godzinie, zatrzymany, nie będąc w stanie nietrzeźwości, **w sposób oczywisty stwarzał bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego** w ten sposób, że idąc w miejscowości ulicą, trzymał w dłoniach noże kuchenne i wymachiwał nimi w powietrzu, jednocześnie krzycząc, że wymierzy sprawiedliwość wszystkim, którzy na to zasługują.
3. W dniu, o godzinie, zatrzymany, nie będąc w stanie nietrzeźwości, **w sposób oczywisty stwarzał bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego i mienia** w ten sposób, że idąc w miejscowości ulicą, odpalił racę świetlną i zaczął nią wywijać nad swoją głową i głowami innych przechodzących osób, agresywnie pokrzykując hasła, a ponadto kopał nogą w mijane słupy i latarnie uliczne.
4. W dniu....., o godzinie....., w miejscowości....., przy ul....., zatrzymany, nie będąc w stanie nietrzeźwości, biegał z odpaloną zapalniczką w wyciągniętej ręce, był agresywny, krzyczał i powtarzał wielokrotnie, że czas najwyższy puścić z dymem banery reklamowe waśniaków, którzy wiele obiecują i nie wywiązują się z obietnic, czym **w sposób oczywisty stwarzał bezpośrednie zagrożenie dla mienia**.
5. W dniu....., o godzinie....., w miejscowości....., przy ul....., zatrzymany, nie będąc w stanie nietrzeźwości, **w sposób oczywisty stwarzał bezpośrednie zagrożenie dla życia, zdrowia ludzkiego i mienia**, w ten sposób, że wszedł na postument pomnika, zaczął po nim skakać, szarpał i popychał osoby postronne przechodzące w pobliżu, a ponadto napastliwie krzyczał, że czas najwyższy zniszczyć symbole poprzedniej epoki i wszystkich, którzy się temu sprzeciwiają.

Obowiązki policjanta związane z zatrzymaniem prewencyjnym

Przede wszystkim należy podkreślić, że osobie zatrzymanej prewencyjnie przysługują uprawnienia przewidziane dla osoby zatrzymanej w kodeksie postępowania karnego

(art. 244 k.p.k.–246 k.p.k. i 248 k.p.k.)¹⁴. Stosując zatrzymanie w opisanym trybie, należy ponadto respektować wiele dyspozycji art. 15 ust. 2–7a ustawy o Policji. *Primo* — zatrzymanie osoby może być zastosowane tylko wówczas, gdy inne środki okazały się bezcelowe lub nieskuteczne. Zatrzymanie to zatem ma charakter *ultima ratio*. *Secundo* — czynności związane z zatrzymaniem powinny być wykonywane w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której zostają podjęte, chociaż przepisy dopuszczają możliwość okazywania, fotografowania lub daktyloskopowania zatrzymanego. Nastąpić to może jednak wyłącznie wówczas, gdy tożsamości zatrzymanego nie można ustalić w inny sposób. Z innych rozwiązań wartych przytoczenia wspomnieć należy o dyspozycji niezwłocznego poddania zatrzymanego, w razie uzasadnionej potrzeby, badaniu lekarskiemu lub udzieleniu jej pierwszej pomocy medycznej. Co istotne, zatrzymanemu prewencyjnie, oprócz zażalenia na zasadność, legalność i prawidłowość do sądu rejonowego miejsca zatrzymania lub prowadzenia postępowania, przysługuje także zażalenie na sposób prowadzenia czynności zatrzymania do miejscowo właściwego prokuratora.

Wobec osoby zatrzymanej prewencyjnie policjant ma obowiązek stosowania komplementarnie także przepisów określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie sposobu postępowania podczas wykonywania niektórych uprawnień policjantów¹⁵. Przywołane regulacje „krok po kroku” określają sposób zachowania policjanta, a mianowicie wskazują następujące po sobie fazy:

- 1) podanie stopnia, imienia i nazwiska w sposób umożliwiający odnotowanie tych danych, a także podstawy prawnej (określenie cyfrowe przepisu i nazwę aktu prawnego) i przyczyny podjęcia czynności służbowej (podstawa faktyczna);
- 2) sprawdzenie, czy osoba zatrzymywana ma przy sobie broń lub inne niebezpieczne przedmioty mogące służyć do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia albo przedmioty mogące stanowić dowody w postępowaniu lub podlegające przepadkowi;
- 3) odebranie broni i przedmiotów, określonych w p. 2;
- 4) wylegitymowanie osoby zatrzymywanej;
- 5) poinformowanie osoby zatrzymywanej o zatrzymaniu oraz uprzedzenie o obowiązku podporządkowania się wydawanym poleceniom, a także o możliwości użycia środków przymusu bezpośredniego w przypadku niepodporządkowania się wydanym poleceniom;
- 6) doprowadzenie osoby zatrzymanej do jednostki organizacyjnej Policji.

Nie ulega wątpliwości, że zatrzymanie prewencyjne, z uwagi na swą dynamikę, nie zawsze będzie mogło

¹⁴ Zob. też: K.J. Pawelec, *Zatrzymanie w ujęciu znowelizowanego Kodeksu postępowania karnego*, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 6, s. 63–75.

¹⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów, DzU z 2005 r., nr 141, poz. 1186.

przebiegać wedle wskazanego schematu. Odstępstwo od stworzonego algorytmu przewiduje się w przypadku zatrzymywania osoby, co do której z posiadanych informacji lub okoliczności faktycznych wynika, że może mieć broń palną lub inne niebezpieczne przedmioty mogące służyć do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia albo mogące stanowić dowody w postępowaniu lub podlegające przepadkowi. W takich sytuacjach policjant, przystępując do zatrzymania, poprzedza je wyłącznie okrzykiem „Policja”, a następnie od razu sprawdza, czy osoba zatrzymywana ma przy sobie broń lub inne niebezpieczne przedmioty mogące służyć do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia albo przedmioty mogące stanowić dowody w postępowaniu lub podlegające przepadkowi. Następnie odbiera broń i wskazane przedmioty, a dopiero potem przystępuje do czynności formalnych: podaje swój stopień, imię i nazwisko w sposób umożliwiający odnotowanie tych danych, a także podstawę prawną i przyczynę podjęcia czynności służbowej, a także informuje osobę zatrzymywaną o zatrzymaniu oraz uprzedza o obowiązku podporządkowania się wydawanym poleceniom, a także o możliwości użycia środków przymusu bezpośredniego w przypadku niepodporządkowania się wydanym poleceniom¹⁶.

Jak wynika z tej krótkiej analizy, przepisy rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sposobu postępowania podczas wykonywania niektórych uprawnień policjantów określają pewien wzorzec pożądanego postępowania policjanta w związku z zatrzymaniem, jednocześnie jakże słusznie przewidują w określonych przypadkach możliwość zachowania bardziej ofensywnego.

Kilku słów komentarza wymaga także wspomniana już wcześniej kwestia pierwszej pomocy medycznej. Otóż rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie sposobu postępowania podczas wykonywania niektórych uprawnień policjantów zobowiązuje policjanta do udzielenia, w granicach dostępnych środków, pierwszej pomocy medycznej osobie zatrzymanej, która ma widoczne obrażenia ciała lub utraciła przytomność. Policjant jest ponadto zobligowany do zapewnienia badania lekarskiego osobie, która ma widoczne obrażenia ciała lub utraciła przytomność, a także kobiecie ciężarnej oraz osobie, która w świetle posiadanych informacji jest chora zakaźnie (nawet wobec braku wniosku z ich strony!). Co ważne, obowiązek badania konstytuuje także żądanie przez osobę zatrzymaną niezwłocznego zbadania przez lekarza oraz oświadczenie osoby zatrzymanej, że cierpi ona na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie zagrażałoby życiu lub zdrowiu¹⁷.

Pierwszą czynnością, którą policjant musi wykonać po doprowadzeniu osoby zatrzymanej do jednostki organizacyjnej Policji, jest pouczenie jej z powodu stworzenia w sposób oczywisty bezpośredniego zagrożenia życia,

zdrowia ludzkiego lub mienia o przysługujących uprawnieniach. Pouczenie to musi obejmować następujące informacje¹⁸:

- prawo wniesienia, w terminie 7 dni, zażalenia na zatrzymanie do sądu rejonowego właściwego dla miejsca zatrzymania,
- prawo wypowiedzenia się co do przyczyn zatrzymania,
- prawo zawiadomienia o zatrzymaniu wskazanej osoby najbliższej oraz pracodawcy, uczelni lub szkoły¹⁹,
- prawo nawiązania w dostępnej formie kontaktu z adwokatem, a także bezpośrednio z nim rozmowy w obecności policjanta,
- prawo nawiązania w dostępnej formie kontaktu z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym, jeżeli osoba zatrzymana jest cudzoziemcem.

Następne czynności związane z zatrzymaniem stanowią realizację uprawnień przysługujących zatrzymanemu, policjant bowiem wysłuchuje osobę zatrzymaną na okoliczność zatrzymania oraz sporządza protokół zatrzymania osoby, a jego kopię doręcza osobie zatrzymanej, za potwierdzeniem odbioru. Podejmuje też inne czynności wynikające z katalogu praw zatrzymanego, jeżeli tego żąda osoba zatrzymana. Obowiązkowo powiadamia o zatrzymaniu miejscowo właściwego prokuratora, a dowódcę jednostki wojskowej wyłącznie w razie powzięcia wiadomości, że osoba zatrzymana jest żołnierzem.

Warto podkreślić, że jeżeli zachowanie osoby zatrzymanej wskazuje na to, że jest ona pod wpływem alkoholu lub innego podobnie działającego środka albo z innych powodów ma zakłóconą świadomość, czynności pouczenia o przysługujących uprawnieniach oraz wręczenie kopii protokołu zatrzymania wykonuje się po ustaniu przyczyn zakłócających świadomość osoby zatrzymanej.

Zażalenie na zatrzymanie wniesione przez osobę zatrzymaną niezwłocznie przekazuje się właściwemu ze względu na miejsce zatrzymania sądowi rejonowemu wraz z kopią protokołu zatrzymania oraz materiałami uzasadniającymi zatrzymanie. W kontekście omawianego

¹⁸ Zważyć należy, że od czerwca 2014 r. obowiązują niektóre przepisy dotyczące procedury karnej, wprowadzone ustawą z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, dalej nowelizacja z 2013 r., DzU 2013, poz. 1247. Konsekwencją wejścia w życie wymienionych przepisów jest między innymi delegacja ustawowa dla ministra sprawiedliwości, który na podstawie art. 244 § 5 k.p.k. został zobowiązany do określenia, w drodze rozporządzenia, wzoru pouczenia zawierającego w szczególności informacje o przysługujących zatrzymanemu uprawnieniach. Zob.: rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 27 maja 2014 r. w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w postępowaniu karnym, DzU z 3 czerwca 2014 r.

¹⁹ Nowelizacja z 2013 r. wprowadza modyfikację w zakresie uprawnienia do zawiadomienia o zatrzymaniu. Od 1 lipca 2015 r. odpowiednie stosowanie art. 261 k.p.k. skutkować będzie tym, że o zatrzymaniu (naturalnie na żądanie zatrzymanego!) policja bezzwłocznie zawiadamiać będzie osobę najbliższą wskazaną przez zatrzymanego. Co więcej, na wniosek zatrzymanego można będzie również zawiadomić inną osobę zamiast lub obok wskazanej (zob. znnowelizowany art. 245 § 2 k.p.k. w zw. z art. 261 k.p.k.).

¹⁶ Zob. też: A. Krawczyńska, *Zatrzymanie prewencyjne*, „Policja 997” 2013, nr 12, s. 25.

¹⁷ Por.: A. Wzorek, *Badanie lekarskie osób zatrzymanych*, „Policja 997” 2012, nr 11, s. 40, 41.

zagadnienia niezwykle ważna jest kwestia rzetelnego udokumentowania faktu zatrzymania osoby odpowiednim protokołem. Wzór protokołu zatrzymania osoby na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 określa załącznik nr 1 do rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sposobu postępowania podczas wykonywania niektórych uprawnień policjantów.

Podsumowanie

Podejmując się rekapitulacji, podkreślić trzeba, że funkcjonariusz dokonujący zatrzymania osoby powinien w pro-

tokole dokładnie opisać przyczynę zatrzymania, **szczególnie zaakcentować oczywistość i bezpośredniość zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia**. Konieczne jest ponadto odnotowanie w protokole zatrzymania faktu pouczenia zatrzymanego o przysługujących mu uprawnieniach, jak również odnotowanie złożonych przez niego oświadczeń.

Spełnienie opisanych wymogów formalnoprawnych jest warunkiem koniecznym do uznania danego zatrzymania prewencyjnego za zatrzymanie zasadne, legalne i prawidłowe.

Marcin Nowak¹

Przedmiot przeznaczony do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej jako jeden ze środków przymusu bezpośredniego będący na wyposażeniu policji

Streszczenie: Środki przymusu bezpośredniego to ustawowo określone środki fizyczne, techniczne i chemiczne służące wykonującym czynności policjantom do obezwładniania bądź konwojowania osób oraz zatrzymywania pojazdów. Wprowadzone ustawą z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej przepisy regulują katalog środków przymusu bezpośredniego używanych lub wykorzystywanych przez funkcjonariusza Policji. Jednym z nich jest przedmiot przeznaczony do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Ten środek przymusu bezpośredniego w przypadku interwencji zapewni wyższy poziom bezpieczeństwa policjanta. Pozwoli również ograniczyć użycie broni palnej, która jest szczególnym — a zarazem najbardziej dolegliwym — środkiem przymusu bezpośredniego.

Słowa kluczowe: Policja, prawo, paralizator, środek przymusu bezpośredniego, Taser, bezpieczeństwo, szkolenie, obezwładnianie osób.

Abstract: Coercive measures is statutorily defined measures physical, technical and chemical steps for executing the police to incapacitate, or escorting people and stop vehicles. Enacted legislation, regulate the catalog coercive measures used by the police officer. One of them is an object to incapacitate people using electricity. This measure of direct coercion in the case of interventions, provide a higher level of security policeman. This will also limit the use of firearms.

Keywords: Police, law, means of direct coercion, inhibitor, safety, training, Taser, overpowering of person.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 17 maja 2012 r., uchylając m.in. art. 16 ust. 4 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, uznał, że materia dotycząca stosowania środków przymusu bezpośredniego jako wkraczająca w sferę konstytucyjnych praw i wolności, zgodnie z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 konstytucji, wymaga kompleksowego i szczegółowego uregulowania na poziomie ustawy. Konsekwencją tego wyroku jest ustawa z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej², która systemowo reguluje uprawnienia wszystkich podmiotów w zakresie użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Jednym z przedmiotowych środków przymusu bezpośredniego określonych przez ustawodawcę w art. 12 ustawy jest przedmiot przeznaczony do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej, potocznie określany jako paralizator elektryczny. Kwestie dotyczące użycia/wykorzystania przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej — paralizatorów, przez funkcjonariuszy Policji ureguje art. 25 wspomnianej ustawy³.

Już w 2000 r. rozporządzeniem ministra spraw wewnętrznych i administracji z 15 listopada w sprawie uzbrojenia Policji⁴ jednym ze środków przymusu bezpośredniego wprowadzonych do uzbrojenia stał się paralizator elektryczny. Pierwszym paralizatorem elektrycznym wprowadzonym do użytku policji był paralizator elektryczny Taser X26⁵. Taser X26 to elektroniczne urządzenie obez-

¹ Marcin Nowak — podkom., absolwent Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Olsztyńskiej Szkoły Wyższej i Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. Obecnie zajmuje stanowisko instruktora w Zakładzie Podstaw Bezpieczeństwa Instytutu Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.

Kontakt z autorem za pośrednictwem redakcji.

² DzU z 2013 r., poz. 628, ze zm.

³ Tamże.

⁴ DzU z 2001 r., nr 14, poz. 139 ze zm.

⁵ Decyzja nr 19 komendanta głównego Policji z 11 stycznia 2007 r. w sprawie wprowadzenia na uzbrojenie Policji paralizatora elektrycznego Taser X26.

władniające, produkowane przez firmę Taser International, wykorzystujące sprężony azot, aby wystrzelić dwie elektrody na odległość od 4,60 do 7,60 metra. Elektrody te są połączone z urządzeniem zaizolowanymi przewodami wysokiego napięcia. Gdy elektrody dotkną celu, Taser X26 wysyła impuls elektryczny, który poprzez przewody trafia do organizmu, pokonując nawet 5-centymetrową warstwę ubrania. Taser X26 jest czwartą generacją „broni przewodzących energię elektryczną” marki Taser. Zastosowana w urządzeniu energia elektryczna „zakłóca” komunikację (przewodnictwo nerwowe — działanie układu nerwowego obwodowego⁶) wewnątrz ludzkiego organizmu. Taser X26 wysyła impulsy energii podobne do wysyłanych przez mózg. Człowiek, który jest celem, gwałtownie traci kontrolę nad własnym ciałem i nie może wykonać żadnego skoordynowanego ruchu⁷, słysząc jednocześnie wydawane przez użytkownika urządzenia komendy i polecenia słowne.

Pozostający nadal na wyposażeniu polskiej policji Taser X26 jest zastępowany nowszymi urządzeniami. Oprócz wspomnianego Tasera X26, polska policja używa również przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania za pomocą energii elektrycznej Taser X2⁸ i Taser X26P⁹. Zarówno Taser X2, jak i Taser X26P, są nacechowane wysoką skutecznością działania wobec osób znajdujących się pod wpływem alkoholu, środków odurzających oraz wobec osób o naturalnie podwyższonym progu odporności na ból. Swoją zasadę działania urządzenia te opierają na stymulacji nerwów odpowiedzialnych za kurczenie mięśni szkieletowych osoby obezwładnianej. Jest to możliwe dzięki zastosowaniu technologii kształtowanego impulsu i wywołanie NMI (obezwładnienia neuromięśniowego). Są one w pełni bezpieczne dla użytkującej je osoby, jak również nie powodują trwałych obrażeń ciała ani rozstroju zdrowia u osoby obezwładnianej. Urządzenia nie zakłócają pracy ani nie powodują zakłócenia elektronicznych urządzeń wspomagających stosowanych w medycynie, np. rozruszników serca. Wyrzucanie sond jest następstwem zastosowania ładunku sprężonego azotu, jak w paralizatorze elektrycznym Taser X26. Różnicą jest dystansowy wariant użycia urządzeń, ponieważ Taser X2 jest urządzeniem dwustrzałowym będącym w stanie obezwładnić do dwóch osób jednocześnie, natomiast Taser X26P jest urządzeniem jednostrzałowym obezwładniającym jedną osobę¹⁰.

⁶ Obwodowy układ nerwowy — część układu nerwowego przekazująca informacje między ośrodkowym układem nerwowym a poszczególnymi narządami. Składa się ze zwojów oraz nerwów zbudowanych z włókien należących do układu somatycznego i autonomicznego.

⁷ Instrukcja Taser X26. Wersja X (PI 1.3), s. 3.

⁸ Decyzja nr 3 komendanta głównego Policji z 2 stycznia 2013 r. w sprawie wprowadzenia na uzbrojenie Policji paralizatora elektrycznego Taser X2.

⁹ Decyzja nr 75 komendanta głównego Policji z 18 lutego 2014 r. w sprawie wprowadzenia na uzbrojenie Policji paralizatora elektrycznego Taser X26P.

¹⁰ Informacje techniczne Taser X2, Taser X26P. Zob.: <<http://www.taser.pl>>.

Fot. 1. Taser X2

Źródło: UMO. Technologie militarne i policyjne, <www.umo.pl/taser>

Fot. 2. Taser X26P

Źródło: UMO. Technologie militarne i policyjne, <www.umo.pl/taser>

Obecnie w policji dokonuje się zakupu urządzeń służących do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej: Taser X2 i Taser X26P. Są to urządzenia wyposażone opcjonalnie w zasilanie akumulatorowe w połączeniu z kamerą (Taser Cam HD). Taser Cam HD umożliwia rejestrację ponadgodzinnego materiału Video w kolorze, w rozdzielczości 1280x720, 30 klatek na sekundę. Ponadto jest możliwa transmisja danych z rejestratora do urządzeń zewnętrznych, np. komputera, bez możliwości ingerencji użytkownika w pamięć urządzenia¹¹.

Obecnie w dyspozycji poszczególnych garnizonów Policji, Biura Operacji Antyterrorystycznych (BOA) KGP oraz Centralnego Biura Śledczego Policji (CBŚP) pozostaje 227 sprawnych paralizatorów elektrycznych, w tym 143 typu Taser X26, 50 typu Taser X2 oraz 34 typu Taser X26P. Podkreślenia wymaga fakt, że w dyspozycji KWP/KSP, CBŚP oraz BOA KGP dodatkowo znajduje się 35 sztuk uszkodzonych paralizatorów, których nie uwzględniono w zestawieniu. Najwięcej uszkodzonych urządzeń znajduje się w garnizonie kujawsko-pomorskim — 7, małopolskim i dolnośląskim — 4, lubelskim — 3, CBŚP — 5 oraz BOA KGP — 3. Biorąc pod uwagę wszystkie paralizatory elektryczne, w tym uszkodzone, w dyspozycji policji znajduje się

¹¹ Tamże.

w sumie 262 urządzenia służące do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Istotne jest, że w sześciu garnizonach tj.: podlaskim, pomorskim, lubuskim, śląskim, mazowieckim oraz podkarpackim, wszystkie paralizatory elektryczne pozostające w dyspozycji są sprawne. Z posiadanych informacji wynika, że we wszystkich jednostkach organizacyjnych Policji sprawne paralizatory będące na ich wyposażeniu są wydawane do codziennej służby, w tym służby patrolowo-interwencyjnej lub do realizacji czynności funkcjonariuszom do tego uprawnionym. Wśród powodów nieprzydzielania tych urządzeń do służby w nielicznych komórkach organizacyjnych Policji wskazano m.in. brak przeszkolonych policjantów (użytkowników) czy też brak kartridżów oraz baterii¹².

Kartridż to konstrukcyjnie złożony element współpracujący z paralizatorem Taser X26, Taser X26P, Taser X2. Montowany zatraskowo, przeznaczony do rażenia celów znajdujących się w różnej odległości. Kartridże dzieli się na szkolne i bojowe. Kartridż szkoleniowy jest przeznaczony do szkolenia w zakresie symulacyjnej nauki celności strzału. Służy on również do demonstracji działania paralizatora. Kartridże bojowe są przeznaczone do obezwładnienia celu na odległość. Kolor zaślepki kartridża informuje o zasięgu rażenia kartridża (np. zielony — zasięg rażenia 7,6 metra). Taser X26 i Taser X26P mają kartridże tego samego typu. W Taser X2 natomiast wykorzystuje się „inteligentne kartridże”, które różnią się od klasycznych. „Inteligentne kartridże” mają mały układ scalony, który umożliwia urządzeniu identyfikację typu kartridża (szkolny czy bojowy), zasięg oraz status (gotowy do strzału bądź wystrzelony). Baterie używane w paralizatorach Taser X26P i Taser X2 mogą współpracować zamiennie. Używane obecnie baterie nadają się do wielokrotnego ładowania. Baterie w tych urządzeniach umożliwiają wygenerowanie 500 5-sekundowych sekwencji impulsów obezwładniających. Zasilanie akumulatorowe Taser Cam HD umożliwia wygenerowanie 100 5-sekundowych sekwencji impulsów obezwładniających do całkowitego jego rozładowania¹³.

W związku z posiadanymi urządzeniami decyzją nr 337 komendanta głównego Policji z 12 sierpnia 2013 r. wprowadzono program kursu specjalistycznego dla instruktorów w zakresie posługiwania się przedmiotami przeznaczonymi do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Realizację programu powierzono szkołom Policji w Słupsku i Katowicach oraz Centrum Szkolenia Policji w Legionowie oraz Wyższej Szkole Policji w Szczytnie. Kursy są prowadzone w systemie stacjonarnym. Trwają łącznie 24 godziny (3 dni szkoleniowe) i kończą się egzaminami teoretycznym i praktycznym. Absolwenci kursów nabywają uprawnienia do posługiwania się przedmiotami przeznaczonymi do obezwładniania osób za po-

mocą energii elektrycznej oraz uprawnienia instruktorskie do samodzielnego prowadzenia zajęć oraz egzaminowania w zakresie posługiwania się przedmiotami przeznaczonymi do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. W Wyższej Szkole Policji w Szczytnie odbyły się dotychczas dwa kursy specjalistyczne w październiku 2014 r.¹⁴ Z posiadanych danych na koniec października 2014 r. w całym kraju przeszkolono 139 funkcjonariuszy Policji, którzy są uprawnieni do prowadzenia samodzielnych szkoleń w ramach lokalnego doskonalenia zawodowego. Podkreślenia wymaga, że instruktorzy znajdują się we wszystkich KWP/KSP, CBŚP oraz BOA KGP¹⁵.

W kraju jest łącznie 2104 policjantów mających uprawnienia użytkownika w zakresie posługiwania się przedmiotami przeznaczonymi do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej, które to uprawnienia zostały nabyte w wyniku szkolenia realizowanego przez instruktorów urządzenia w ramach lokalnego doskonalenia zawodowego, trwającego łącznie 16 godzin (2 dni szkoleniowe)¹⁶.

W III kwartale 2014 r. uprawnieni funkcjonariusze 77 razy użyli przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej¹⁷, w tym 26 razy z wykorzystaniem kartridża oraz 51 w kontakcie bezpośrednim. Wskazując na dane dotyczące wykorzystania paralizatorów elektrycznych¹⁸ w służbie, tylko w garnizonie kujawsko-pomorskim odnotowano dwa takie przypadki. Jednocześnie podkreślić należy, że w wyniku wszystkich 77 przypadków użyć przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej nie doszło do zranienia osoby, a wszystkie przypadki wykorzystania były bezskutkowe¹⁹.

W pracy przedstawiono opisy dwóch interwencji, przeprowadzonych na terenie garnizonu pomorskiego, podczas których funkcjonariusze Policji użyli przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej²⁰.

Interwencja 1

Policjanci zostali wezwani na interwencję z udziałem mężczyzny, który przejawiał cechy autodestrukcyjne i chciał

¹⁴ Autor jako instruktor urządzeń służących do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej był prowadzącym jeden z kursów.

¹⁵ Źródło: pismo Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP nr EP-3061/2034/14 z 27 października 2014 r.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Art. 25 pkt. 2 ustawy z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej używa się w celu krótkotrwałego obezwładnienia osoby lub wykorzystuje się w celu krótkotrwałego obezwładnienia zwierzęcia, jeżeli użycie innych środków przymusu bezpośredniego jest niemożliwe albo może okazać się nieskuteczne.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Pismo Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP..., wyd. cyt.

²⁰ Pismo zastępcy komendanta wojewódzkiego Policji w Gdańsku nr E.P.5114-1/2014 z 15 września 2014 r. przekazane na prośbę autora do celów dydaktycznych.